

Ennaltaehkäisy

Heli Hätönen, TtT
Kehittämisenneuvos

Hyvinvointivajeet ovat kalliita, mutta niitä on mahdollista vähentää vaikuttavilla toimilla

- Kansansairauksia ja syrjäytymistä ehkäisemällä voidaan saavuttaa merkittäviä säästöjä.
- Esimerkkejä hyvinvointivajeiden kustannuksista yhteiskunnalle (ks. myös Taulukko-Hyte):
 - Lihavuuden kustannukset yhteiskunnalle ovat noin 5 mrd €/vuosi
 - Mielenterveysongelmien kustannukset yhteiskunnalle noin 11 mrd €/vuosi
 - Alkoholin ja huumeiden käytön haittojen välittömät vuosittaiset kustannukset yhteiskunnalle ovat vähintään noin miljardi euroa, josta terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen ja -turvan osuus on noin 40 prosenttia
 - Tupakoinnin aiheuttamien välittömien haittojen taloudelliset kustannukset olivat 630 milj €, josta terveydenhuollon kustannusten arvioidaan olleen 340 milj €.
- Ongelmien taustalla on yhteisiä tekijöitä kuten yksinäisyys ja osattomuus, huono ravitsemus, vähäinen liikunta, tupakointi ja päihteiden käyttö.
- Terveys- ja hyvinvointiongelmat ovat yleisimpiä matalan koulutuksen ja tulotason väestöryhmissä. Myös alueelliset erot ovat merkittäviä.
- Kustannusten hillinnän potentiaalinen kokonaisvaikutus julkiseen talouteen (palveluvaikutus, sotu, työllisyyskehitys). Arviota tulee edelleen tarkentaa:
 - 4 v 300 milj €
 - 8 v noin 1 mrd €
 - 15 v 2-3 mdr €

Vaikuttava hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen

Mihin pyritään?

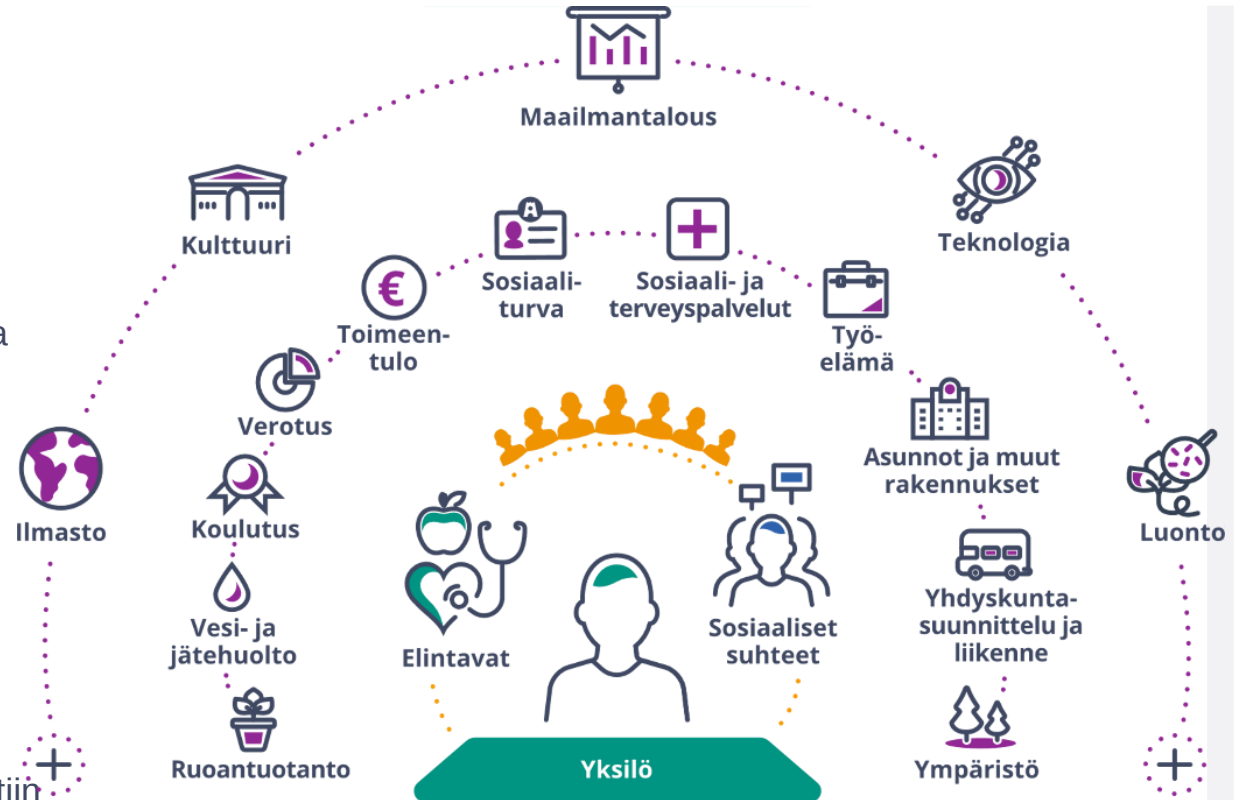
- Luodaan perusta työ- ja toimintakyvylle
- Kavennetaan väestöryhmien välisiä hyvinvointi- ja terveyseroja
- Edistetään ja ylläpidetään hyvinvointia, terveyttä, turvallisuutta ja osallisuutta
- Vahvistetaan mielenterveyttä ja ehkäistään päihdehaittoja
- Ehkäistään sairauksia, tapaturmia, väkivaltaa, syrjäytymistä ja osattomuutta

Työn kohdistuminen

Miten?

- Vaikutetaan kaikilla hallinnonaloilla terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen sekä niiden taustatekijöihin
- Tehdään poikkihallinnollista ja monitoimijaista yhteistyötä
- Kohdennetaan voimavarat suunnitelmallisesti

(Mukaillen Dahlgren & Whitehead 1991)

Esimerkiksi lihavuuden vähentäminen edellyttää monialaisia toimia

"Lihavien osuus (kehon painoindeksi BMI $\geq 30\text{kg/m}^2$), % aikuisista" on meillä paljon yleisempää kuin naapurialueella!

Yksinäisyys?

Voimavarojen tukeminen?

Pääsy luontoon?

Lähiliikuntapaikat?

Kevyen liikenteen verkosto?

Sote-palveluiden saaminen?

Vapaa-ajan harrastukset?

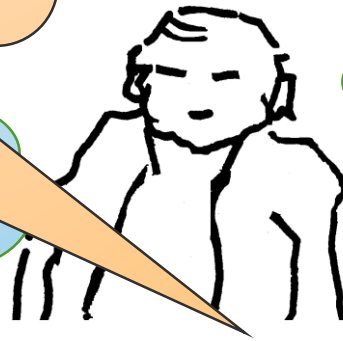
Työpaikkaruokailu?

Matalan kynnyksen neuvonta?

Elintarviketarjonta?

Terveysviestintä?

Järjestöt?

Ehdotettuja toimenpiteitä

1. Suomi terveemmäksi -ohjelma
2. Hyvinvointialueiden ennaltaehkäisevän toiminnan vahvistaminen
3. Nuorten hyvinvoinnin tukeminen ja syrjäytymisen ehkäisy vahvistamalla lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluita ja poikkihallinnollista yhteistyötä
4. Elinvoimainen ja hyvinvoiva kunta –toimenpidekokonaisuus: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuntien tehtävänä (alue- & kuntapöytä)
5. Ennaltaehkäisyn ohjaus kansallisesti

Resurssit:

- Toimeenpano, seuranta ja yhteistyön lisääminen
- Olemassa olevien resurssien uudelleen kohdentaminen
- Osa ehdotetuista toimista tuottaa myös tuloja valtiolle

1. Suomi terveemmäksi –ohjelma

- Kansalaisjärjestöjen kanssa yhteistyössä toteutettava laaja-alainen ja poikkihallinnollinen kansansairauksien taustatekijöihin kohdentuva konkreettinen toimenpideohjelma
- Toimenpiteet kohdentuvat kuntien, alueiden ja järjestöjen toimintaan
- Otetaan käyttöön vaikuttavaksi arvioituja ehkäisevän työn toimintamalleja, johdetaan niiden toimeenpanoa ja seurataan vaikuttavuutta
 - *Esimerkiksi: elintapaohjaus, joukkoruokailuun panostaminen, arkiliikunnan lisääminen ja lähiliikuntapaikat, kulttuuripalvelut hyvinvoinnin edistämisessä ja yksinäisyyden vähentämisessä, oppilaitosten ja työpaikkojen ennaltaehkäisevät toimintamallit, arjen toimintakyvyn valmennukset varhaisen tuen palveluissa (esim. Ohjaamot), hyvinvointia ja terveyttä edistävät digitaaliset palvelut ja vertaistuki.*
- Uudistetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen käytäntöjä kehittämällä uusia ratkaisuja
 - *Esimerkiksi: palveluseteli, aktiivisuuskortit, veroratkaisut, innovaatioiden kehittäminen ja teknologiaratkaisut.*

2. Hyvinvointialueiden ennaltaehkäisevän toiminnan vahvistaminen

- Vahvistetaan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmaa hyvinvointialueiden ohjauksessa: hyvinvointialueiden seurannassa ja arvioinnissa käytettävän tietopohjan 612/2021 29§ kehittäminen edistävää työtä vahvistavaksi
- Kehitetään kannustavia elementtejä rahoitusmalliin (mm. hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimen edelleen kehittäminen)
- Tuetaan alueellisten yhdyspintojen (kunnat – hyvinvointialue - järjestöt) rakenteiden ja toimivuuden vahvistamista (mm. elintapaohjauksen tarkistuslista, koordinoinnin tehostaminen ja sisältöalueiden yhdenmukaistaminen) vastaamaan väestön tarpeisiin

3. Nuorten hyvinvoinnin tukeminen ja syrjäytymisen ehkäisy vahvistamalla lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluita ja poikkihallinnollista yhteistyötä

- Sosiaali- ja terveydenhuollon menokasvuun voidaan vaikuttaa siirtämällä painopistettä ennaltaehkäiseviin ja perustason palveluihin.
 - Edellyttää alkuvaiheessa lisäinvestointeja perustason palveluihin sekä toiminnan systemaattista arviointia ja kehittämistä vaikuttavuuden parantamiseksi.
- Erityisesti nuorten ikäryhmässä perustason mielenterveys- ja päihdepalvelujen vaje on suuri, minkä seurauksena palvelujärjestelmän kalleimmat osat eli lastensuojelu ja erikoissairaanhoido kuormittuvat
 - Mielenterveys- ja päihdepalveluja sekä etsivän nuorisotyön kehittäminen nykyistä kokonaisvaltaisemmaksi lainsäädäntömuutoksin ja investoimalla perustason integroituihin palveluihin.
 - Nuorisotakuun poikkihallinnollisen toimintamallin käyttöönotto työllisyys-, nuoriso-, koulutus- ja sosiaali- ja terveystaloudissa
- Mielenterveyssyistä osatyökykyisten nuorten ja nuorten aikuisten työllistymisen monialainen tuki.
 - Soten ja TE-palvelujen yhdyspintojen kehittäminen
- Lapsiperheköyhyyden vähentäminen

4. Elinvoimainen ja hyvinvoiva kunta – toimenpidekokonaisuus: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuntien tehtävänä (*alue- & kuntapöytä*)

- Arvioidaan mahdollisuutta kasvattaa kuntien valtionosuuden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosan rahoitusosuutta.
- Selvitetään sopimuksellisuuden (esim. kasvusopimukset) mahdollisuuksia hyvinvoinnin edistämisessä.
- Kehitetään erikokoisten kuntien keinoja vahvistaa lasten ja nuorten turvallista ja hyvinvointia edistävää kasvuympäristöä: varhaiskasvatus, koulut, nuorisotoimi, liikunta- ja vapaa-aika, ravitsemuspalvelut (ml. ruokakasvatus), tekninen toimi.
- Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen johtaminen ja yhdyspintatyö (kunnat-hyvinvointialueet-järjestöt-yritykset). Esimerkiksi: *hyvinvointitieto käyttöön johtamisen työkaluna, ilmiölähtöinen budjetointi ja vaikuttavien toimintamallien toimeenpanon tuki, yhteistyön kehittäminen hyvinvointialueiden kanssa.*

5. Ennaltaehkäisyyn ohjaus kansallisesti

- Valmistellaan laaja-alainen terveysperustainen vero
- Alkoholista ja päihteistä ja epäterveellisestä ravitsemuksesta johtuvaa SOTE-järjestelmän kuormittumista ehkäistään. Ei valmistella lainsäädäntöä, jolla aiheutetaan terveyshaittojen lisääntymistä ja sitä kautta palvelujärjestelmän kustannusten nousua
- Parlamentaarisen terveyserokomitean asettaminen (lainsäädäntö, rahoitus)
- Hyvinvoinnin neuvottelukunnan asettaminen (korvaa aiemman kansanterveyden neuvottelukunnan)
- Nuorisotakuun poikkihallinnollisen strategisen ohjauksen kansallisen tason toimintamallin kehittäminen ja toimeenpano
- Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden riippumaton arviointielin (vrt. talouspolitiikan arviointineuvosto)

